

Dağlardaki Denizkabuklarının Sırrı

Hepimiz bir şeyler biriktirmekten hoşlanırsınız. Pullar, denizkabukları, peçeteler, metal paralar biriktirir, koleksiyonumuzu gururla arkadaşlarımıza gösteririz. Kimilerimiz de bulduğumuz ilginç taşları biriktirir, bunların biçimlerini, parlaklıklarını ya da renklerini hayranlıkla inceleriz. Bulunması ötekilere göre daha zor olan ilginç bir taş vardır. Kimilerinin "şeytan taşı" dediği, yassı, küçük taşlardır bunlar. Genellikle bir mercimek tanesini andırırlar. Bununla birlikte, gerçek bir mercimek tanesinden daha iridirler. Bu taşların bazıları parlak ve sert yüzeylidir. Bir de bozuk paraya benzeyen, yassı ve daha geniş yüzeyle olanları vardır. Bazen yüzeylelerinde eş merkezli, renkli halkalar bile olabilir.

Bunların, milyonlarca yıl önce yaşamış deniz canlılarının fosilleşmiş kabukları olabileceği kimsenin aklından geçmez. Ne de olsa, fosil dendiğinde çoğunlukla aklımıza dinazorlar ve diğer dev canlıların fosilleşmiş kemikleri gelir. Üstelik şeytan taşları, bildiğimiz deniz canlılarına hiç mi hiç benzemez. Hem, benzese de ne fark ederdi ki... Bu taşları

denizden uzak bölgelerde, İç Anadolu'nun tepelerinde de bulabiliyoruz. Bunlar gerçekten de fosilleşmiş denizkabuklarıysa, bu işin içinde mutlaka bir iş olmalı...

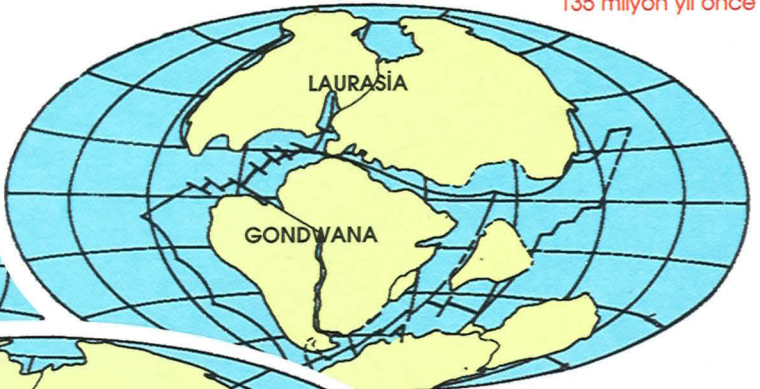
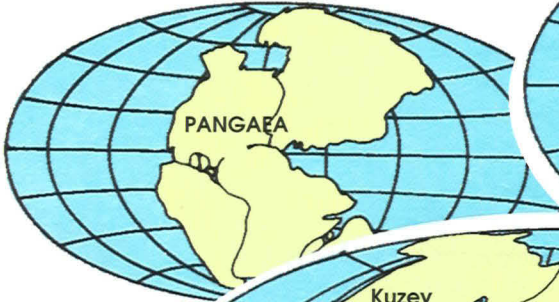
Yüzyıllar önce, 1500'lerin başlarında İtalya'da, Milanolu köylüler, ünlü bir sanatçı ve bilim adamı Leonardo da Vinci'ye benzer taşlar getirmişlerdi. Taşlar denize uzak bölgelerden, Parma ve Piacenza dağlarının yükseklerinden geliyordu.

Üstelik bazıları, yakından tanıdığımız midye, denizsalyangozu, mercan ve diğer deniz canlılarının tıpatıp aynılarıydılar. Böyle bir sırrı ancak Leonardo'nun çözebileceğine inanıyorlardı.

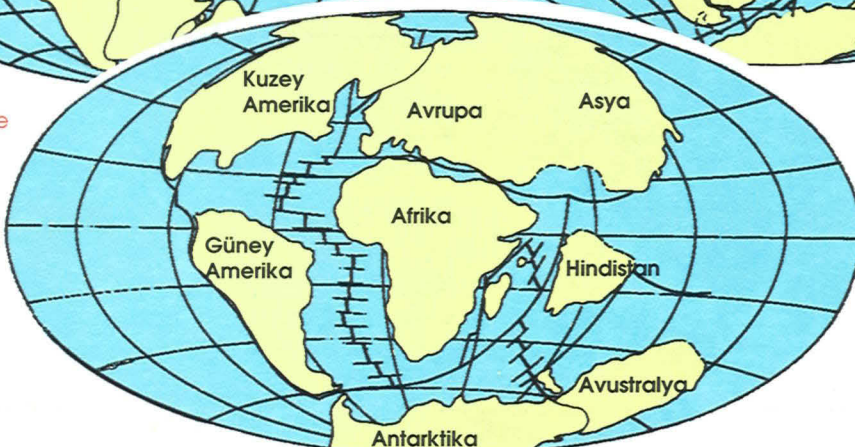
Kabukların dağlara rüzgârla, sellerle, hatta düş ürünü dev bir su baskınıyla, yani tufanla taşındığını düşünenler ve söyleyenler vardı. Leonardo, bu kabukların oraya başka bir yerden taşınmadığını kanıtlamak için 25 yıl uğraştı. Onun görüşüne göre, bu bölgeler bir zamanlar deniz yüzeyinin altındaydı.

135 milyon yıl önce

200 milyon yıl önce

65 milyon yıl önce

Dağlar sonradan yükselmiş olmalıydı. Bu konuda epeyce düşündü ve aklına gelenleri karışık biçimde defterine not etti. Bugün, onun bu defterlerini okuyarak, neler düşündüğünü öğrenebiliyoruz. (Leonardo bunları ve daha pek çok şeyi defterine ters olarak, yani sağdan sola doğru yazmıştı. Biz de bir ayna yardımıyla bunu becerebiliriz aslında...)

Leonardo, kabukların, üzerlerinde taşlaştıkları kayalarda yıllarca yaşadıklarından emindi. Kabuklardaki katmanlar da bunu gösteriyordu. Üstelik, kayalara tutunmuş halleriyle, kümeler halinde fosilleşmişlerdi. Oraya birdenbire gelmemiş, uzun süre yaşamış ve sonunda ölmüşlerdi. Bunun üzerinde kafa yorarken, kayaların da aynı midye kabukları gibi katmanlardan oluştuğunun farkına vardı.

Leonardo'ya göre, en alttaki katman en yaşlısı olmalıydı. Bugün yakından tanınan bu temel anlayışı nice yıllar sonra, 1669'da, Nicolaus Steno dünyaya duyurabilecekti.

Özellikle şehirlerarası yol kenarlarında, yol açmak için bir kısmı kaldırılmış tepelere rastlarız. Toprağın yola bakan taraftaki kesitinde (yarma) kaya katmanlarını ayırt etmek bazen olanaklıdır. İşte, bu katmanlardan altta olanlar genellikle daha yaşlı olanları. En üstteki, bugüne ait katmanın üzerine de gelecekte yeni katmanlar gelebilir. Volkan patlamaları, rüzgar ve suyla taşınan maddeler, hatta bitki kalıntıları sürekli olarak yüzeyi kaplar. Yüzeydeki bitki ve hayvan kalıntılarının da gelecek çağlarda birer fosile dönüşmeleri elbette olası.

Leonardo, bugün kara olan pek çok bölgenin çok eskilerde deniz dibinde olduğunu anlamıştı. Günümüz yerbilimcileri de bize aynı şeyi söylüyor. Bu, artık kanıtlanmış bir gerçek. Dediklerine göre, Dünya 200 milyon yıl önce tek bir kıtadan, *Pangaea*'dan oluşuyormuş. Sonra, 135 milyon yıl önce, bugünkü depremlerden çok daha büyük yer hareketleriyle *Pangaea* (pangia okunur) kabaca iki kıtaya

bölünmeye başlamış: *Laurasia* ve *Gondwana*'ya. 65 milyon yıl

önce de bugün tanıdığımız kıtalar oluşmaya başlamış.

Yine de bu dönemde bile bazı yerler; sözgelimi, üzerinde yaşadığımız Anadolu hâlâ deniz altındaymış. Anadolu, çok daha sonraları bugünkü biçimini alabilmiş. Bu sayfadaki haritaları çağdaş bir dünya haritasıyla karşılaştırabiliriz.

Anadolu'muz geç oluşmuştur.

Bu yüzden, dinazor fosillerine sahip değiliz. Dinazorların

yaşadığı dönemde bu bölge deniz tabanındaydı. Topraklarımızda ancak, dinozorlardan çok sonraları yaşamış olan dev fillerin ya da diğer büyük memelilerin kemiklerine rastlanabiliyor. Bununla birlikte, İç Anadolu'da bile, balinaların, diğer balıkların, deniz kabuklularının fosilleri bolca var. Şimdi insanların, arabaların, trenlerin gidip geldiği yerlerde bir zamanlar dev balinaların yüzdüğünü bir düşünün...

Belki sizin de rastlamış olduğunuz şeytan taşları da, bir zamanlar buraları kaplamış olan dev denizin, "Tetis Denizi"nin bize bıraktığı mirasın parçaları. Dağlarımızda 10 milyonlarca yıl önceki bir denizin canlılarının fosilleri var. Bunlar yıllar önce Leonardo'yu çözümü 25 yıl sürecek bir bulmacanın ortasında bırakan fosillerin benzerleri.

Özgür Kurtuluş

